

Tiltaksstrategi for tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) 2017-2020

BARDU KOMMUNE

Dette er en tiltaksstrategi for spesielle miljøtiltak i jordbruket i Bardu kommune vedtatt i Formannskapet den 01.02.2017 i sak 5/17

Strategien gjelder for midler knyttet til:

- Forskrift for tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket.

BAKGRUNN	3
1 RETNINGSLINJER FOR 2017-2020.....	5
2 HOVEDUTFORDRINGER I LANDBRUKET.....	5
2.1 Kulturlandskapstiltak og kulturminner.....	5
2.2 Forurensningstiltak.....	6
2.3 Planleggings- og tilretteleggingstiltak / Friluftsliv.....	6
3 STRATEGIER.....	6
4 VILKÅR	6
5 VIRKEOMRÅDE	7
6 AKTUELLE TILTAK	7
6.1 Kulturlandskapstiltak.....	7
6.2 Forurensningstiltak.....	8
6.3 Planleggings- og tilretteleggingsprosjekt.....	8
7 TILSKUDD.....	9

Bakgrunn

I jordbruksforhandlingene i 2003 ble det med bakgrunn i Stortingsmelding nr. 19 (2001-2002) *Nye oppgaver for lokaldemokratiet – regionalt og lokalt nivå* vedtatt å overføre forvaltninga av de spesielle miljøvirkemidlene til kommunene fra 2004, innføre nasjonalt miljøprogram fra 2004 og å innføre regionalt miljøprogram fra 2005. Dette innebar overføring av ansvaret for prioritering av virkemidler fra sentralt til regionalt/lokalt nivå.

Innholdet i nasjonalt miljøprogram og rammer for de regionale programmene ble konkretisert i "Nasjonalt Miljøprogram 2004 – *Nasjonale prioriteringer og virkemidler i jordbrukets miljøinnsats*". Der ble det også lagt opp til en rullering av de regionale programmene hvert fjerde år.

Basert på evalueringsrapporter utført av Bioforsk, Norsk Institutt for Skog og Landskap, Norsk Institutt for Bygdeforskning og Telemarksforskning (oppsummert i Evaluering av regionale miljøprogram 2008, SLF), ble det i jordbruksoppgjøret 2008 bestemt å videreføre regionalt miljøprogram etter de hovedlinjer som ble lagt i '1. generasjonsprogrammene' (2004/2005), men med enkelte forbedringspunkter. Disse forbedringspunktene knytter seg først og fremst til tiltak for økt målretting av programmene.

Rammene for regionalt miljøprogram (RMP) for perioden 2013-2016 kommer fram av Nasjonalt miljøprogram 2012, Meld. St. 9 (2011-12, Velkommen til bords) og jordbruksoppgjør Prop. 1225, Jordbruksoppgjøret 2012 – endringer i Statsbudsjettet for 2012. Nasjonalt Miljøprogram angir mål og prinsipper i det nasjonale miljøarbeidet i jordbruket og angir rammer for RMP. Den angir også rammer for resultatoppfølging og synliggjøring.

RMP er et grunnlag for å forvalte generelle økonomiske virkemidler som tildeles Fylkesmennene som en årlig ramme fra Landbruksdirektoratet. RMP skal i tillegg avklare kriterier for fordeling av økonomiske virkemidler til spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL) som Fylkesmannen skal fordele årlig til kommunene.

Tilskudd til SMIL kan gis til tiltak som går utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Kommunene skal utarbeide egne flerårige tiltaksstrategier for bruk av SMIL-midlene. De kommunale strategiene skal følge opp utfordringene og prioriteringene i regionalt miljøprogram gjennom spesielle ordninger.

Når fylkesmannen har tildelt årlig kommunale virkemidler til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL), er det kommunen som fatter vedtak om tildeling av tilskudd etter forskriftene. Kommunen skal fastsette overordna retningslinjer for prioritering av søknader.

Bardu kommune har hatt "*Flerårig tiltaksstrategi for spesielle miljøtiltak i jordbruket 2005 - 2008 i Bardu kommune*", "*Tiltaksstrategi for tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) 2010-2012*" og "*Tiltaksstrategi for tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket (SMIL) 2014-2016*". Gjeldende strategi ble vedtatt i sak 4/14 av kommunestyret etter høring hos faglanene, historielag og politiske partier. Enhet landbruk har utarbeidet et utkast til ny tiltaksstrategi som følger av endringer i SMIL-forskriften i 2015, og sender et revidert høringsutkast til faglagene og politiske partier i kommunen.

SMIL- Forskriften har følgende formål:

Formålet med tilskudd til spesielle miljøtiltak i jordbruket er å fremme natur- og kulturminneverdiene i jordbrukets kulturlandskap og redusere forurensningen fra jordbruket, utover det som kan forventes gjennom vanlig jordbruksdrift. Prosjektene og tiltakene skal prioriteres ut fra lokale målsettinger og strategier.

SMIL - tilskudd forvaltes etter FORSKRIFT OM TILSKUDD TIL SPESIELLE MILJØTILTAK I JORDBRUKET, fastsatt av Landbruksdepartementet (nå Landbruks- og matdepartementet) den 4. februar 2004 med hjemmel i §§ 3 og 18 i Lov om jord (jordlova) av 12. mai 1995 nr. 23. Endret ved forskrifter 3 sep 2014 nr. 1144, 16 feb 2015 nr. 126, 17 feb 2015 nr. 132. samt Landbruksdirektoratets rundskriv 2015-17 Kommentarer til forskrift om spesielle miljøtiltak i jordbruket som kan hentes på: <https://www.slf.dep.no/no/miljo-og-okologisk/spesielle-miljotiltak/hvordan-socket/regelverk>

Ved etablering av strategier og retningslinjer for Spesielle miljøtiltak i landbruket (2005 – 2008) ble følgende overordna mål og strategier vedtatt, kommunen ønsker at disse overordnede mål for landbruket og kulturlandskapet videreføres.

Overordna mål for landbruket

Bardu kommune er en jord- og skogbrukskommune, og kommunen vil at landbruket fortsatt i fremtida skal være ei sterk næring og således være en del av kommunens identitet. Landbruket skal være aktivt og bidra til langsiktig og bærekraftig forvaltning av arealressursene og kulturlandskapet, samt bidra til å opprettholde de livskraftige bygdene.

Utfordringer for landbruket og kulturlandskapet

- Utnytte lokale ressurser i kommunen, og slik gi landbruket sterkere og flere bein å stå på.
- Øke forståelsen og kunnskapen om landbruket i lokalsamfunnet generelt.
- Skape dialog mellom marked og forbruker.
- Skape stolthet ved å være utøver innefor landbruket.
- Beholde og videreutvikle levende bygder med gode og moderne levekår.
- Færre brukere gjør at oppgavene for å vedlikeholde og åpne kulturlandskapet blir større på de som er igjen.

Mål for kulturlandskapet i Bardu er derfor:

Kulturlandskapet, både inn- og utmark og bygninger, er en ressurs og en merkevare for Bardu kommune. Kulturlandskapet er også viktig i forhold til det biologiske mangfoldet, reiselivet, og ikke minst som en trivselsfaktor for allmennheten. På grunn av endringer i arealbruk, bruksstruktur og driftsmåter er det ei økende gjengroing av dette landskapet. Kommunen ønsker ikke denne gjengroinga og det må bli en økt bevisstgjøring omkring kulturlandskapets betydning for Bardu ved å:

- *Holde kulturlandskapet åpent.*
- *Ta vare på kulturminner.*
- *Sikre at viktige områder for friluftsliv fortsatt skal være tilgjengelige (legge til rette for flerbruk av kulturlandskapet).*
- *Bevare viktige områder for biologisk mangfold*

SMIL- midlene skal bidra til å stimulere til enda større innsats, både for kulturlandskapet og for å opprettholde den gode miljøprofilen landbruket har i kommunen.

1 Retningslinjer for 2017-2020.

Generelle prioriteringer for SMIL tilskudd:

1. Prosjekt med størst miljø- og verdiskapningspotensial prioriteres høyest.
2. SMIL - søknader som i ettertid kan gi RMP- tilskudd (regionalt miljøprogram) til årlig drift/skjøtsel prioriteres.
3. Fellestiltak prioriteres normalt foran enkelttiltak.
4. Søknadsfrist: 1. mai.

Det er ønskelig med en rullering av hvilke tiltak som har hovedprioritet når ny tiltaksplan skal fastsettes. Bardu kommune har vedtatt følgende prioriteringer for kommende periode.

Tematiske prioriterte tiltak i jordbruket i perioden 2017-2020:

1. Søknader om tilskudd til kulturlandskapstiltak, tiltak som ivaretar gammel kulturmark og bidra til bygdenære kulturbeiter.
2. Søknader om tilskudd til forurensningstiltak, særskilte bygningsmessige miljøtiltak i eller i tilknytning til eksisterende driftsbygning eller driftsopplegg.
3. Søknader om tilskudd til plan- og tilretteleggingsprosjekt.
4. Søknader om tilskudd til tiltak som ivaretar kulturminner og kulturmiljøer.
5. For andre jordbrukstiltak som forskriften åpner for legges det spesielt vekt på de kommunale retningslinjene.

Vurderingskriterier

Tilskuddssatsene vurderes ut fra miljøeffekt, områdets kulturlandskapsverdier, og om det er et fellestiltak.

2 Hovedutfordringer i landbruket

2.1 *Kulturlandskapstiltak og kulturminner*

Kulturlandskapstiltak har alltid vært prioritert høyt i Bardu.

Og spesielt har det vært viktig å ta vare på gamle og verneverdige bygninger. Det blir en tendens som følge av den økte bevisstgjøringa omkring kulturlandskapet at de andre temaene også vil bli viktigere å prioritere.

Landbruket har ei lang historie i Bardu kommune. Antallet aktive landbruksforetak er redusert, færre brukere gjør at oppgavene for å vedlikeholde og åpne kulturlandskapet blir større på de som er igjen. Det synes som viktigere å ta vare på gammel kulturmark, noe som er et ledd i RMP med at det nå kan gis tilskudd til beite i bygdenært kulturlandskap. Det er viktig at det gjennom de spesielle tilskuddsordningene legges til rette for det ved at disse ryddes og at gamle gjerder vedlikeholdes og at gjerder som ikke brukes fjernes fra kulturmarken.

Det er ønsket de gjengrodde stier og bu – drivveier ryddes. Det er viktig å ivareta gamle ferdselsveier. For at stiene skal brukes må det merkes.

Gjennom RMP kan det gis tilskudd til skjøtsel av ferdselsårer i jordbrukslandskapet.

I forbindelse med stier og de gamle drivvegene er det og blitt retta fokus mot setertuftene og de setrene som enda står i dag. Og det er meget positivt at disse kan bli tatt hånd om og rydda, eventuelt satt i bedre stand.

Søknader om tilskudd til vedlikehold, istandsetting og skjøtsel av samiske kulturminner og restaurering av verneverdige samiske bygninger skal sendes til Sametinget for uttalelse.

2.2 **Forurensingstiltak**

Generelt er ikke forurensning et problem i Bardu landbruket. Miljøprofilen skal imidlertid holdes høy. Husdyrgjødsel er en ressurs som må tas godt vare på, det er viktig med bevisstgjøring av aktiv bruk av gjødsleplan. Spredetidspunktet er av stor betydning for risiko for avrenning til nærliggende vannforekomster og for utnyttelse av næringsstoffer til plantevekst.

Det kan bli aktuelt med bygningsmessige miljøtiltak, først og fremst for å hindre punktutslipp. Dette vil prioriteres foran andre forurensingstiltak.

Innen miljøplantinger er det flere tiltak bl.a. leplanteprosjekt.

2.3 **Planleggings- og tilretteleggingstiltak / Friluftsliv**

Det er viktig at de tiltak gjøres i kulturlandskapet blir kjent og kan bidra til å øke forståelsen av viktigheten av at vi har aktivt landbruk i Bardu. Mange forsvarsfamilier og andre som bo i sentrum er ikke like lokalkjent som grunneierne og etterspør enkle og gode turmuligheter.

Det å legge til rette for flerbruk av kulturlandskapet gir mulighet for økt verdiskapning i landbruket. Landbrukets beste støttespillere er folk som bruker og setter pris på kulturlandskapet, og som ser verdien av den innsatsen jordbruket gjør for å holde det i hevd. Det er også et nasjonalt mål at alle skal ha mulighet til å drive friluftsliv som helsefremmende, trivselskapende og miljøvennlig aktivitet i nærmiljøet

Prosjekt for å legge til rette for økt bruk av utmarka med alle kulturminner og miljø vil prioriteres.

Andre tiltak

Dokumentasjon av historisk materiale innenfor byggeteknikk og liknende er et viktig arbeid bør sikres.

3 **Strategier**

Målene skal først og fremst nås gjennom forvaltning av aktuelle lover og forskrifter. Miljøtilskudd i landbruket er et lite, men viktig bidrag for å nå målene. I det følgende beskrives strategier for bruken av disse midlene.

- Enhet landbruk i Bardu kommune er saksbehandler i saker som gjelder SMIL- søknader etter gjeldene forskrift og de vedtatte strategier, og vedtaksmyndighet for utbetaling av tilskudd er delegert.
- Enhet landbruk skal bistå til å gjøre de ulike tilskuddsmidlene bedre kjent for eiere av landbrukseiendommer og som oppfyller vilkårene i produksjonstilskudds-forskriften §§ 2 og 4 gjennom informasjon på Bardu kommunes hjemmeside, <http://www.bardu.kommune.no>
- Bardu kommune skal gjennom Fylkesmannens miljøprogram for jordbruket sørge for at ordningen blir brukt til det beste for det storslagne kulturlandskapet jordbruksbygdene i Bardu representerer.

4 **Vilkår**

Hvem kan søke SMIL-tilskudd ?

Tilskudd kan innvilges til foretak som oppfyller vilkårene i forskrift 19. desember 2014 nr. 1817 om produksjonstilskudd og avløsertilskudd i jordbruket § 2 og § 4. Det må foreligge tillatelse fra

landbrukseiendommens eier til gjennomføring av prosjekt eller tiltak som nevnt i denne forskriftens § 4 og § 5.

Det kan ikke innvilges tilskudd til prosjekt eller tiltak på landbrukseiendommer som eies og drives av stat, fylke eller kommune med mindre tiltaket er et fellestiltak der en eller flere tilskuddsberettigede landbrukseiendommer er med.

Søker må oppfylle vilkår i forskrift 1. juli 1999 nr. 791 om gjødslingsplanlegging og forskrift 26. juli 2004 nr. 1138 om plantevernmidler § 18 femte ledd. Søker må videre ha kart over jordbruksarealene foretaket til en hver tid disponerer, samt andre arealer som foretaket disponerer eller som er av betydning for eller som er påvirket av jordbruksdriften. Kulturminner, områder som er viktige for biologisk mangfold, arealer med risiko for tap av jord og næringsstoffer og andre forhold av miljømessig betydning skal være kartfestet og beskrevet.

Det kan settes vilkår for innvilging av tilskudd til det enkelte prosjekt og tiltak. Frist for gjennomføring av prosjekt etter § 4 og tiltak etter § 5 er 3 år fra hvert tilskudd ble innvilget, med mindre kommunen har satt en kortere frist ved innvilgelsen av søknaden. Kommunen kan etter søknad forlenge gjennomføringsfristen, men ikke ut over 5 år fra tilskuddet ble innvilget.

5 Virkeområde

Forskriften gjelder for prosjekter/tiltak på landbrukseiendommer jf. jordlovens § 12, samt i områder vernet etter lov 19. juni 2009 nr 100 om forvaltning av naturens mangfold (naturmangfoldloven) og lov 9. juni 1978 nr 50 om kulturminner.

6 Aktuelle tiltak

6.1 *Kulturlandskapstiltak*

Det kan gis tilskudd til kulturlandskapstiltak som gjennom skjøtsel, vedlikehold og istandsetting ivaretar natur- og kulturminneverdier i jordbrukets kulturlandskap.

Forskriften omfatter bl.a. tiltak som:

- *Ivaretar biologisk mangfold og gammel kulturmark, og som tilrettelegger for økt biologisk mangfold.* Eksempler er rydding/istandsetting av gamle beiter som er ute av bruk, i standsetting av beite i bygdenært kulturlandskap, restaurering av gamle slåtteenger, stell av åkerholmer og kantsoner m.m. (Tilskudd gis med inntil 70 % av kostnadsoverslaget).
- *Tilrettelegger for større tilgjengelighet og opplevelser i landskapet, og som holder verdifulle områder åpne.* Eksempler er opparbeidelse av sammenhengende sti- og turveinett i tilknytning til veier i landskapet, viktige linjedrag i landskapet og forenkling av adkomst til utmark og strandsoner. (Tilskudd gis med inntil 70 % av kostnadsoverslaget).
- *Ivaretar kulturminner og kulturmiljøer, inkludert verneverdige bygninger, gjennom skjøtsel, vedlikehold og istandsetting etter kulturminnefaglige retningslinjer.* Eksempler på kulturminner er alle slags verneverdige bygninger på gårdstun og i inn og utmark, fra våningshus og driftsbygninger til naust, ulike sjåer, sommerfjøs m.m. Ny bruk av ledige landbruksbygg til utvendig restaurering og istandsetting. Gravhauger, rydningsrøyser, steingjerder, gamle ferdsselsveier m.m. (Tilskudd gis med inntil 70 % av kostnadsoverslaget).

Alle tiltak som gjelder kulturminner og kulturmiljøer bør gjennomføres etter prinsipper som kulturminneforvaltningen legger til grunn. Dette er bl.a:

- Bevare mest mulig av kulturminnets opprinnelige elementer eller kulturmiljøets egenart og helhet
- Foreta så få forandringer som mulig, reoperasjon fremfor hel utskifting
- Bruke tradisjonelle, stedeegne materialer, håndverksteknikker og farger

6.1.1 Tiltak som ivaretar biologisk mangfold og gammel kulturmark, og som tilrettelegger for økt biologisk mangfold

Biologisk mangfold er mangfoldet av økosystemer, arter og genetiske variasjoner innenfor artene, og de økologiske sammenhengende mellom disse komponentene.

Tiltakene skal fremme biologisk mangfold gjennom å ivareta planter og dyr i kulturlandskapet og kulturbetinget plante – og dyreliv på gammel kulturmark. Tiltakene skal bidra til å bevare livskraftige bestander og opprettholde leveområder og spredningsveier for planter og dyr i eller i tilknytning til kulturlandskapet. Videre skal tiltakene ivareta gammel kulturmark og fremme ivaretakelsen av det biologiske mangfoldet og landskapsbilde knyttet til den gamle kulturmarka (tilskudd gis med inntil 100 % av kostnadsoverslaget).

6.2 Forurensningstiltak

Det kan gis tilskudd til tiltak for å redusere risikoen for erosjon på jordbruksarealer og i vannløp, som reduserer avrenning av næringsstoffer fra jordbruksarealer eller som reduserer forurensende utslipp fra jordbruket til jord, luft og vann.

Forskriften omfatter bl.a. følgende tiltak:

- Særskilte bygningsmessige miljøtiltak i eller i tilknytning til eksisterende driftsbygning eller driftsopplegg.
- Utbedring og supplering av hydrotekniske anlegg, herunder graving av åpne kanaler til erstatning for eksisterende lukka avløp.
- Miljøplantinger og økologiske rensetiltak.
- Omlegging fra drift med åpen åker til mer miljøvennlig og ekstensiv planteproduksjon på spesielt erosjonsutsatte arealer.

6.3 Planleggings- og tilretteleggingsprosjekt

For å få til en mer helhetlig og samordnet innsats og for å bidra til prosesser som sikrer bredest mulig involvering og forankring i miljøarbeidet, kan det gis tilskudd til planleggings- og tilretteleggingsprosjekter (Tilskudd gis med inntil 100 % av kostnadsoverslaget).

Formålet med slike prosjekter er å legge forholdene til rette for større helhetlige prosjekter over større områder for eksempel knyttet til et vassdrag eller ei grend.

Den som står som søker for denne type prosjekter må oppfylle vilkårene i Produksjonstilskuddsforskriftens § 2 og § 4. Dette innebærer at lag og foreninger ikke kan søke SMIL-tilskudd.

Det kan innvilges engangstilskudd med inntil 100 % av godkjent kostnadsoverslag. Normalt bør det imidlertid også i slike prosjekter forutsettes medvirkning fra andre kilder, for eksempel i form av egeninnsats eller delfinansiering fra andre interessenter eller samarbeidsparter.

7 Tilskudd

Til alle tiltak kan det gis engangstilskudd med inntil 70 % av godkjent kostnadsoverslag i henhold til gjeldende forskrifter og rundskriv. For særskilte tiltak for å ivareta biologisk mangfold og planleggings- og tilretteleggingsprosjekt, kan det gis tilskudd med inntil 100 % av godkjent kostnadsoverslag.

Kommunen står i følge Landbruksdirektoratet og forskriften for SMIL-midler fritt til å sette lavere tilskuddsprosent for de ulike tiltakene. Det er fra kommunens side ønskelig å holde tilskuddsatsen inntil 70 %, men det må vurderes i hver enkelte sak. Grunnlaget for tilskudd er kostnadsoverslaget for det planlagte tiltaket. Til bygninger kan det gis tilskudd til utvendig renovering (tak, kledning, vindu, svillstokker og lignende). I tilskudds-grunnlaget kan tas med alle kostnader med gjennomføring av tiltaket, dvs. materialkostnader, arbeidskostnader og kostnader med utarbeiding av nødvendige planer. Det skal normalt ikke gis tilskudd til maskiner eller annet løst teknisk utstyr.

For enkelte tiltak kan det være aktuelt å yte tilskudd for å sikre årlig skjøtsel. Eksempler på dette er skjøtsel for å ivareta biologisk mangfold, spesielt verdifulle og verneverdige kulturlandskap, eller skjøtsel for å sikre god etablering av nye plantinger av tre og busker (miljøplantinger). Tilskudd til slike årlige tiltak må gis som et engangstilsagn og utbetales årlig etter hvert som arbeidet gjennomføres. Det kan ikke gis tilsagn om tilskudd til årlige skjøtselstiltak ut over en periode på inntil tre år. Dersom skjøtselen skal videreføres utover de tre årene, må det søkes for en ny periode.